

Biblioteka
SAMOUSAVRŠAVANJE

Urednik
Borislav Pantić

Naslov originala
Lois P. Frankel
“Nice girls don’t get rich”

Copyright © 2005 by Lois P. Frankel, PhD
This edition published by arrangement with Grant Central
Publishing, New York, New York, USA. All rights reserved.
Copyright © 2013 za srpsko izdanje Čarobna knjiga

ISBN 978-86-7702-286-0

Nijedan deo ove publikacije, kao ni publikacija u celini, ne sme se reprodukovati, umnožavati, preštapavati niti u bilo kojoj drugoj formi i bilo kojim drugim sredstvom prenositi ili distribuirati bez odobrenja izdavača. Sva prava za objavljivanje ove knjige zadržavaju autor i izdavač prema odredbama Zakona o autorskim pravima.

Čarobna knjiga
Beograd 2013.

Lois P. Frenkel

FINE DEVOJKE NE POSTAJU BOGATE

75 nepotrebnih grešaka koje
žene prave kada je reč o novcu

Prevela

Gordana Fiket Đurković

**Čarobna
knjiga**

Ova knjiga je namenjena svim ženama koje previše rade,
premalo zarađuju i čija finansijska situacija nikako da se
poboljša. Nadam se da ćete čitanjem ove knjige pronaći hrabrost
i steći mudrost, koje su neophodne da biste preduzele sve
što je potrebno da biste obogatile svoj život – na koji god
način vi odaberete da to učinite.

Zahvalnice

Mnogo je ljudi kojima želim da zahvalim za pomoć koju su mi pružili prilikom pisanja ove knjige. Oslanjala sam se na dugogodišnje i novostečene prijatelje, kao i na kolege širom sveta, da me poduče nijansama u finansijskom načinu razmišljanja i poimanja stvari – što su oni i učinili. Imamo običaj da kažemo: „Da nije bilo tebe, ništa ne bih postigla“, ali u mom slučaju je to živa istina.

- Zahvaljujem Lariju Kiršbaumu, Džejmi Rab, Dajani Baroni, Krisu Daou, Džoju Saverinu, Lejli Portius, Lesu Pokelu, Penini Saks, Rebeki Oliver i svim ostalim ljudima u „Vorner buk-su“ koji su se potrudili da moja prethodna knjiga, *Fine devojk*e ne postaju šefovi, postane nacionalni bestseler. Vaša stručnost u svim oblastima kojima se bavite više je nego očigledna, i mogu da potvrdim da ste najbolji tim koji jedan pisac može da ima.
- Zahvaljujem Bobu Silverstajnu ne samo na tome što mi je bio predivan književni agent već i stoga što je bio dobar prijatelj i mudar savetodavac.
- Doktorki Pem Finger zahvaljujem na tome što mi je bila odličan rezonator, urednik, koleginica i prijatelj.
- Ketrin Vimer na tome što je tako strpljivo, detaljno i vedro odgovarala na mnoštvo mojih pitanja i što mi je predočavala neverovatne predloge zasnovane na njenom ogromnom iskustvu finansijskog konsultanta.
- Džou Lumardi hvala za pomoć koju mi je pružio u pisanju poglavlja o dobrotvornim ulaganjima.

- Karen Blančard i Morin Kerigan zahvaljujem na konkretnim savetima, kao i na tome što nisu štedele svoje vreme ne bi li me podučile.
- Čeril Bukard za pronicljivost u poznavanju žena i nekretnina.
- Barbari Stani što je sa mnom podelila lična iskustva i znanje o ženama i novcu.
- Elejn Gregori i ostalim članicama „pionirki“ što nisu štedele na vremenu kada je trebalo sa mnom da podele svoje stručno znanje i iskustvo u radu sa ženama i novcem.
- Karen Flaneri, koja je tako podrobno i misaono iščitavala i pre-rađivala moj rukopis i opskrbljivala me novim idejama u pogledu sticanja svakolikog izobilja.
- En Fišer za velikodušnu podršku koju mi je pružila lično, kao i u pogledu mog rukopisa.
- Miji Anderson, Liki Sulejman, Ranti i Itje Surono za pomoć koju su mi pružile u anketiranju žena širom sveta.
- Ketlin But zahvaljujem za beskonačno opskrbljivanje relevantnim informacijama i idejama.
- Zahvaljujem i svima vama koji ste izdvojili vreme da biste sa mnom podelili svoje poruke i greške putem telefona, imejlova i lične komunikacije.

Ukoliko sam nekog izostavila – rizikujući pritom da budem proglašena „finom devojkom“ – iskreno se izvinjavam. Svi su podjednako zaslužili da ih spomenem.

Sadržaj

Uvod	13
Prvo poglavlje <i>Žene i bogatstvo</i>	21
Drugo poglavlje <i>Ulazak u finansijsku igru</i>	43
1. Borba za opstanak, a ne bogatstvo	45
2. Niste osmislili finansijski cilj	47
3. Ne znate koliko vredite	50
4. Ne igrate da biste pobedili	54
5. Slušate osobe sa negativnim stavom	56
6. Postavljanje veštačkih barijera	59
7. Neravnoteža između strategije i taktike	63
8. Držite se zone bezbednosti	65
Treće poglavlje <i>Preuzmite kontrolu nad finansijama</i>	69
9. Finansijsko blagostanje nije vaš prioritet	71
10. Birate da ostanete finansijski nepismeni	74
11. Izigravate finansijskog noja sa glavom u pesku	79
12. Upravljate egoima, a ne svojim bogatstvom	82
13. Ne verujete svojoj intuiciji	85
14. Verujete pogrešnim ljudima	88
15. Život udvoje pre nego što ste raspravili pitanje finansija	91
16. Dozvoljavate da nesavesni otac vaše dece izbegava svoje obaveze	93

17. Ne vodite računa o postojećim materijalnim sredstvima	95
18. Ne brinete o najvažnijem: o sebi	98

Četvrto poglavlje *Mudro trošite novac* 101

19. Upadate u veliki dug	104
20. Trošenje kao emocionalno pomagalo	107
21. Kupujete iz emotivnih potreba	109
22. 24/7 kupovina	112
23. Impulsivna kupovina	114
24. Odlazak u šoping usled osećaja krivice	117
25. Nadoknađujete izgubljeno vreme	120
26. Ne pravite razliku između Želja i Potreba	122
27. Podležete društvenim pritiscima	125
28. Sindrom prvog posla	128
29. Trošite da biste uštedeli	130
30. Ne odvajate vreme za informisanje	133
31. Ne koristite popuste, pogodnosti i opcije putnih troškova	136
32. Niste odabrali pravu opciju pri kupovini automobila	138

Peto poglavlje *Osnovne lekcije o novcu* 143

33. Nemate finansijski plan	145
34. Plaćate račune, ali ne raspoređujete novac	148
35. Ne vodite dovoljno računa o načinima plaćanja na odloženo	151
36. Ignorišete mesečne izveštaje	154
37. Potpisivanje povraćaja poreza pre nego što ste ga pogledali	157
38. Ne obraćate pažnju na ono što ne potrošite	159

Šesto poglavlje *Štednja i investiranje za buduće bogatstvo* 161

39. Nemate investicije na sopstveno ime	163
40. Ne upravljate dobro stečenim bogatstvom	166
41. Protivnik ste svakog rizika	168
42. Mislite da nemate dovoljno sredstava i da nema svrhe investirati	171
43. Brkate osećanja sa investicijom	174
44. Odlaganje kupovine kuće	177
45. Štedite umesto da investirate	181
46. Analiza-paraliza	183
47. Oslanjate se na socijalno osiguranje u pogledu penzionisanja	184
48. Ne koristite prednosti oročavanja kamata na kamatu za svoj penzioni fond	187
49. Ne koristite kompanijske penzione fondove	190
50. Isplaćujete „dobre kredite“ rano	193
51. Ne tražite finansijske savete	195
52. Ne planirate za slučaj neočekivane invalidnosti	199

Sedmo poglavlje	<i>Ulvećajte svoj finansijski potencijal na poslu</i>	201
------------------------	--	------------

53. Radite u ženskom getu	203
54. Radite za platu manju nego što zaslužujete	207
55. Zanimarujete beneficije	212
56. Ne refundiraju vam se troškovi koje ste platili iz svog džepa	214
57. Trošite svoje vreme	217
58. Umanjivanje vaših honorara ili cena	220
59. Ne naplaćujete svoje usluge	223
60. Propuštate mogućnost za putovanja	225
61. Ne koristite vreme za odmor	227
62. Ne obraćate pažnju na doškolovanje i mogućnost stručnih kurseva	230

63. Ne čitate <i>Fine devojke ne postaju šefovi: 101 nesvesna greška</i> kojom žene sabotiraju svoju karijeru	232
Osmo poglavlje Mudro raspolažite svojim novcem	233
64. Ne umete da pregovarate	235
65. Pozajmljujete novac članovima porodice i prijateljima	238
66. Davanje novca	241
67. Ne borite se za sopstvene interese tokom procesa razvoda ili odvajanja od životnog ili poslovnog partnera	244
68. Niste dovoljno osigurani	247
69. Ne koristite mogućnost maksimalne zakonske opcije smanjivanja poreza	250
70. Omogućujete svojoj odrasloj deci da vode nerealne živote	252
71. Potcenjujete ono što posedujete ili ne znate vrednost toga	254
72. Podležete pritisku trgovine	256
73. Ne ulažete mudro	258
74. Započinjete neprofitnu avanturu a da niste savladali gradivo	260
75. Osnivate fondaciju (sve moje prijateljice je imaju), a ne znate sve što treba da znate	262
Deveto poglavlje Izvori	265

UVOD

Od rođenja do osamnaeste godine devojci su potrebni dobri roditelji. Od osamnaeste do trideset i pete godine potreban joj je dobar izgled. Od trideset i pete do pedeset i pete godine potrebno je da ima dobru ličnost. Od pedeset i pete neophodan joj je novac.

SOFI TAKER

Kada smo moj urednik u „Vorner buksu“ i ja prvi put razgovarali o pisanju knjige koja razjašnjava mnogobrojne greške koje žene prave na putu ka finansijskoj nezavisnosti i načine na koje da ih prevaziđu, pokolebala sam se. Već tada je na tržištu postojalo mnoštvo knjiga osmišljenih da pripomognu ženama da akumuliraju onoliko novca koliko smatraju da im je potrebno. Kada sam tu zamisao pomenula jednoj novinarki Vol strit džurnala, ciknula je: „O ne, još jedna knjiga koja žene podučava kako da pregovaraju!“ Tada mi je sinulo. Ako je ženama dostupno već toliko knjiga o postizanju finansijskog uspeha, zašto je uprkos tome i dalje mnogo više žena nego muškaraca među onima koji žive na ivici siromaštva? Zašto žene između četrdeset i pete i pedeset i četvrte godine zarađuju 28% manje od svojih muških kolega? Zašto žene nemaju podjednak udeo u svetskom bogatstvu? I ono najvažnije pitanje, zašto žene ne primenjuju odlične savete koje im nude sve te druge, gorepomenute knjige?

Zato što je ženin odnos prema novcu složen kao i svaki drugi odnos u njenom životu. Upravo to čini knjigu *Fine devojke* ne postaju bogate drugačijom. Ovo nije knjiga koja se bavi samo finansijskim planiranjem. Ovo je podjednako i knjiga o finansijskom načinu razmišljanja.

Ona se bavi načinom na koji žene, zatočene u starim šablonima socijalnog ponašanja i razmišljanja, same sebe sprečavaju u sticanju bogatstva koje je potrebno da bi živele u blagostanju i izobilju – u svakom smislu. Razlog tome nije to što zarađujemo samo sedamdeset i sedam centi naspram dolara koji zarađuju muškarci, a nije ni to što ne sedimo u direktorskoj kancelariji. To su simptomi, a ne razlozi. Žene ne zarađuju kao muškarci jer im se čitavog života – još od detinjstva – usađuju poruke da, pre svega, treba da budu fine i uslužne. Nijedna knjiga na svetu koja se bavi finansijskim planiranjem ne može da pomogne ženi koja žonglira između intelektualnog saznanja o tome da bi trebalo više da se potruži u pogledu svoje finansijske bezbednosti i emocionalnih trzavica kako da to postigne, a koja istovremeno uspešno igra uvreženu socijalnu ulogu negovateljice, vaspitačice, zaštitnice i pomoćnice. Međutim, priručnik koji kombinuje finansijsko razmišljanje i finansijsko planiranje će joj pomoći, a to je i razlog što sam se odvažila na pisanje ove knjige.

Naslov moje prethodne knjige, *Fine devojke ne postaju šefovi*: 101 nesvesna greška kojom žene sabotiraju svoju karijeru, izazvao je zajedljive reakcije i nevericu čim je knjiga dospela na liste bestselera. Najčešće pitanje koje su mi novinari postavljali, naročito muškarci, i to uz priličnu dozu podrugljivosti, bilo je: „Da li vi svojom knjigom poručujete da se ne može istovremeno biti fin i imati uspešnu karijeru?“ Kad mi neko postavi takvo pitanje, odmah znam da nije pročitao knjigu. Da jeste, znao bi da je suština u tome da žene ne treba da preteruju sa finoćom do mere servilnosti, jer ih tada niko ne poštuje, a naglasak u nazivu te – ali i ove – knjige nije toliko na fina koliko na reči devojka. Jer ono što ženama predstavlja problem kada govorimo o dobijanju određene funkcije, opstajanju na službenom položaju koji žele ili sticanju portfolija neophodnog da bi bile finansijski nezavisne jeste sklonost da se ponašaju kao „fine devojke“, kakvim su ih naučili da budu još u detinjstvu, što je u suprotnosti sa ponašanjem inteligentnih i sposobnih odraslih žena, kakve zaslužuju da budu.

Uz pomoć svoje kolegice dr Pem Erhart, proučila sam poruke koje se mnogim ženama serviraju još u ranom detinjstvu u pogledu

novca i grešaka koje usput prave a koje su i razlog što nisu u mogućnosti da ostvare finansijsku nezavisnost. Bila sam iznenađena kada sam spoznala da naša prvobitna pretpostavka, da devojčice dobijaju vidno različite poruke o novcu od dečaka, nije tačna. Zapravo, većina ljudi sa kojima smo razgovarali ili se dopisivali tokom života je bila izložena pravim porukama:

- „Štedi za crne dane.“
- „Ne troši više nego što imaš.“
- „Osmisli svoju finansijsku nezavisnost.“
- „Sistematično prati i nadgledaj gde trošiš novac.“
- „Planiraj već sada za penzionerske dane.“

S druge strane, devojčice su bile izložene i porukama koje dečaci skoro nikada nisu čuli:

- „Podjednako je teško udati se bogato kao i siromašno.“
- „Muškarci više znaju o novcu nego ti.“
- „Novcem ne možeš da kupiš sreću.“
- „Pričati o novcu nije poželjno.“
- „Bolje je činiti dobro nego biti bogat.“
- „Devojkama jednostavno ne leži matematika.“

Upravo je u tome problem. U poslednjih nekoliko decenija, otvorile su se nove mogućnosti za žene. Mada poligon za igru i dalje nije jedinstven, žena barem može da igra na tom terenu – ako ne i da bude glavni bek. Ono što se, međutim, nije promenilo jeste ono o čemu pišem u knjizi *Fine devojke ne postaju šefovi*.

Žene su prilično neblagonaklono pozvane da se priključe momcima, ali su upozorene da se ne ponašaju kao ostali učesnici u ovoj igri ukoliko žele da u njoj i opstanu. Očigledno je da se društveno prihvatljiva uloga žene i dalje sastoji od razmišljanja da je ona manje izričita, direktna i takmičarski raspoložena od svojih muških kolega. Čak se i žene koje su odrasle u domaćinstvima u kojima je vladala ravnoprav-

nost polova, gde su odgajane sa saznanjem da mogu da postanu šta god pozele i da su podjednako vredne kao i njihov školski drug iz klupe, suočavaju sa činjenicom da u stvarnom svetu postoji makar blag pritisak na njih da se prilagode kulturnim normama tzv. očekivanog ženskog ponašanja.

Nakon anketiranja stotina žena širom sveta i posle slušanja priča poput onih sadržanih u ovoj knjizi, postalo je očigledno da su mnoge karakteristike koje žene čine veoma ženstvenim upravo isti oni oblici ponašanja koji ih sprečavaju da postanu finansijski nezavisne. Umnogome su upravo one osobine kojima žene oplemenjuju i ulepšavaju društvo iste one zbog kojih se ponašaju suprotno svojim interesima. Čak i kada nisu primorane da ih slušaju od svojih roditelja, devojke su i dalje preplavljene društvenim porukama koje im poručuju da je za njihovo dobro poželjno da se ponašaju po određenim stereotipima. Na primer, treba da budu učtive i ljubazne, da ne podižu glas, poželjno je da budu popustljive, prilagodljive u odnosu sa drugima, a u nekim slučajevima od njih se očekuje i da dopuste da neko drugi raspolaze njihovim teško stečenim novcem kako, ne daj bože, ne bi povredile nečiji ego. Kada žena sama zarađuje ili nasledi određenu količinu novca, često se javlja sporno pitanje da li ona može podjednako da bude majka, poslušna supruga, negovateljica starim roditeljima, a pride i nezavisna. U najboljem slučaju, to je pravo žonglersko umeće, a u najgorem – nemoguća misija. Ali ne dozvolite da vas ovo obeshrabri. Obratila sam se za savete stručnjacima iz raznih oblasti, zamolivši ih da mi priskoče u pomoć i razjasne načine na koje žena može finansijski da ojača, a oni su mi izašli u susret i dali mi mnoštvo saveta koji će vam pomoći da vodite jedan bogatiji život. Njihovi saveti u kombinaciji s mojima, zasnovanim na ličnom istraživanju, posmatranju, iskustvu i praksi, učinili su da knjiga *Fine devojke* ne postaju bogate bude praktično sredstvo koje možete da iskoristite kako biste izgradile čvrste finansijske temelje u životu.

Kada čitam neku knjigu koja mi nudi savete, neizostavno me zanimaju kvalifikacije samog pisca. Već sam izjavila da nisam finansijski analitičar, već pre poslovni konsultant, pisac, trener poslovnih veština i

priznati psihoterapeut. Dakle, daću sve od sebe da vas praktično posavetujem, a vi se zdušno potrudite da od finansija ne pravite tabu temu. Potičem iz porodice skromnih prihoda i možda sam, nalik vama, naučena da cenim trud i težak rad. Međutim, niko mi nije ukazao na način kako da to znanje iskoristim za postizanje življenja u izobilju. Bez obzira na to, mogu legitimno (kao i ponizno) da potvrdim da sam veliki broj saveta iz domena poslovnih veština koje sam pomenula u ovoj knjizi u svakom pogledu iskoristila i postala bogata žena. Zaradila sam onoliko novca koliko mi je dovoljno da mogu da donosim odluke i živim bez finansijskih briga. Moje finansijsko stanje kreće se u okvirima onih pet posto Amerikanki koje poseduju ušteđevinu. Osim 25.000 dolara koje sam nasledila nakon majčine smrti, sve sam sama zaradila, i, uz pomoć sposobnog finansijskog savetnika, sama vodim računa o svom novcu. Nadam se da shvatate da sve ovo što pišem delim s vama ne zato što želim da vas impresioniram, već da bih vam prenela poruku: ako je meni to pošlo za rukom, može poći i vama.

Ono što vam ova knjiga neće pružiti jesu gotova rešenja za finansijsko planiranje – ali hoće vam pomoći da napravite sopstveni plan. Verujem da je neophodno da prvo razumete svoje sadašnje postupke da biste mogli da promenite određeno neodgovarajuće ponašanje. Moj cilj jeste da vam proširim svest da biste zauzvrat mogli da primenite na stotine ponuđenih poslovnih saveta, i to odmah i u svoju korist. Kao što ne možete da smršate deset kilograma za nedelju dana, tako ne možete ni preko noći da postanete finansijski nezavisni. Uradite test samoocenjivanja koji se nalazi u prvom poglavlju da biste utvrdili oblasti koje predstavljaju najveće prepreke vašem finansijskom uspehu. Zatim se usredsredite na preuzimanje dva ili tri saveta iz svakog od tih segmenata i primenite ih na svoj svakodnevni život. Najvažnije je da sebi obećate da ćete se istinski potruditi da steknete finansijsko blagostanje. Kada to učinite, bićete na putu ostvarenja finansijske dobrobiti, na čijem ste ostvarivanju vredno radili, a koje pride i zaslužujete.

FINE DEVOJKE
NE POSTAJU
BOGATE

Prvo poglavlje

Žene i bogatstvo

Ženama je do te mere mozak ispran destruktivnom ženskom kulturom, koja ih je zadojila idejom da novac povezuju sa grehom, zlom i svim onim što se smatra surovim, da je sada potrebna čitava knjiga da razmrsi podsvesne strahove i neverovatne asocijacije koje jednostavna imenica „novac“ izaziva kod većine žena.

BETI LEHAN HARAGAN

Igre kojima vas majka nikada nije naučila

Žene i novac. Kakav složen odnos. Žalimo za činjenicom što ga nemamo dovoljno. Ne štedimo onoliko koliko znamo da bi trebalo. I prečesto se oslanjamo na druge da ga zarade umesto nas. Uprkos činjenici da tokom detinjstva većina nas dobija ispravne poruke o značaju finansijske nezavisnosti, radimo sve suprotno kada treba da prikupimo količinu novca koja nam je neophodna da bismo istinski postale finansijski nezavisne. Zašto? Zbog toga što tokom čitavog života dobijamo mnoge, često i protivrečne, poruke. S druge strane, naučene smo na vrednost novca i potrebu da ga mudro trošimo i štedimo. Suprotno tome, poučene smo činjenicama koje podrazumevaju, ali i izričito naglašavaju, da je podjednako važno da budemo ljubazne, brižne i da vredno sarađujemo; da se naše stvarne uloge vrte manje oko novca, a više oko međuljudskih odnosa.

Ovakve dvostruke vrednosti uzrokuju da devojčice ograniče svoje interesovanje prema sticanju bogatstva, a naposljetku i prema svojim

sposobnostima da steknu novac. Ne teže bogatstvu, ne mogu sebe da zamisle u izobilju ili smanjuju mogućnosti da se obogate. Kao rezultat toga, često se događa da im nedostaje umeće koje je potrebno da se zaradi novac. Da biste se obogatile, neophodno je da primenite dve stvari: finansijsko planiranje i finansijsko razmišljanje. Ukoliko spadate u grupu u koju spada većina žena, „ne razmišljate“ bogato – a ako ne razmišljate bogato, zasigurno se ne angažujete svesno u pogledu određenog načina ponašanja koji doprinosi bogaćenju. Tačka na kojoj ćete sebe proglasiti bogatom određena je vašim sistemom vrednovanja, načinom života i merom do koje ste spremni da rizikujete. Tu tačku ne određuju tuđe definicije, potrebe ili očekivanja u odnosu na vas. Biti bogat podrazumeva da posedujete sposobnost da živite životom izobilja – bez obzira na to kako ga vi zamišljate.

Mada i sama shvatam da čovek može biti bogat na razne načine, u ime cilja kojem je posvećena ova knjiga, reči bogat i izobilje koristim u smislu finansijskog bogatstva. Većina nas već zna da nečije bogatstvo čine ljubav, posao, porodica, itd. Nije vam potrebna nikakva knjiga da biste tako nešto spoznali. Međutim, definisanje reči bogat i izobilje u smislu finansijske terminologije jeste nešto sasvim drugo. Konkretna brojka, tj. količina novca koja vas određuje bogatim, nešto je o čemu samo vi odlučujete. Većina nas nikada neće posedovati bogatstvo svojstveno osobama sa Forbsove godišnje liste najbogatijih ljudi sveta. Svejedno, možete da težite većoj količini novca od one koju trenutno posedujete. Dakle, u ovoj knjizi, svaki put kada iskoristim reč bogat, mislim na sposobnost življenja života bez finansijskih problema.

Tokom razgovora sa ženama širom sveta o sticanju bogatstva, imala sam neodređen osećaj da se nisu baš prijatno osećale kada bi se pokrenula priča o novcu. Kao da je bogat pogana petoslovna reč. I dok ženu mogu da oslove sa „bogata kučka“, nema ni približno sličnog pejorativnog izraza kojim se opisuju bogati muškarci. A bog nam je svedok da izbegavamo tu reč na „k“ i više nego što se klonimo razgovora o novcu! Kao da nema značaja da li imate dvadeset pet ili pedeset pet godina. Kao žena, manje ste usredsređene na načine kako da se obogatite, a više na to da „činite dobro“.